

Zadie Smith s-a născut în 1975, în cartierul Brent din nord-vestul Londrei, într-o familie mixtă: mama ei era jamaicană, iar tatăl englez. A studiat literatura engleză la King's College, din cadrul Universității Cambridge, unde a început să scrie proză scurtă. A debutat în 2000 cu romanul *Dinți albi* (*White Teeth*), care a devenit imediat bestseller și a primit Premiul James Tait Black Memorial, Whitbread Book Award pentru debut, Commonwealth Writers' First Book Prize și Betty Trask Award, fiind finalist la National Book Critics Circle Award. În 2002 a apărut al doilea roman al autoarei, *The Autograph Man*, iar în 2003, Smith a fost inclusă de revista Granta în prestigioasa listă a celor mai buni douăzeci de tineri scriitori britanici. În 2005, romanul *Despre frumusețe* (*On Beauty*) a câștigat Premiul Orange, Commonwealth Writers' Best Book Award și a fost finalist la Premiul Man Booker, în același an, Smith publicând volumul *Martha and Hanwell*, care cuprinde două povestiri apărute anterior în revistele *Granta* și *The New Yorker*. Au urmat romanele *Nord-Vest* (*NW*, 2012), nominalizat la Women's Prize for Fiction și finalist la National Book Critics Circle Award, și *Swing Time* (2016), nominalizat la Premiul Man Booker și finalist, de asemenea, la National Book Critics Circle Award. În 2019 autoarea va publica volumul de povestiri *Grand Union*.

ZADIE SMITH

SWING TIME

Traducere din limba engleză
MARIANA PIROTEALĂ

LITERA®
București
2019

UNU

Dacă toate zilele de sămbătă din anul 1982 ar putea fi considerate o singură zi, atunci am cunoscut-o pe Tracey la ora zece în sămbăta aceea, în timp ce pășeam pe pietrișul cu nisip din curtea unei biserici, fiecare ținându-și mama de mână. Erau multe alte fete acolo, dar, din motive evidente, noi ne-am remarcat doar una pe celaltă, asemănările și deosebirile, cum li se întâmplă fetelor. Aveam exact aceeași nuanță de cafeniu – de parcă amândouă am fi fost croite din aceeași bucată de material –, aveam pistriu aglomerat în aceleași zone și aceeași înălțime. Însă eu aveam față masivă și melanolică, un nas serios și lung, ochii lăsați, la fel și gura. Tracey avea față veselă și rotundă, ca o Shirley Temple mai măslinie, atât că avea nasul la fel de problematic ca al meu, am remarcat imediat, un nas ridicol – pornea drept în sus ca la purcel. Drăguț, dar în același timp obscen: avea nările veșnic la vedere. La nas eram la egalitate. La păr, mă bătea fără drept de apel. Își purta buclele spirale, care-i ajungeau până la fund, împletite în două codițe lungi, lucioase de la vreun soi de ulei și legate la capete cu fundițe galbene din satin. Fundițele galbene din satin erau un fenomen necunoscut mamei.

Resp Ea îmi aduna claiă cărlionțată la spate, într-o nebuloasă, și o legă cu o bantă neagră. Mama era feministă. Avea părul în stil afro, lung de un centimetru, un craniu perfect desenat, nu se machia niciodată și ne îmbrăca pe amândouă cât mai simplu cu puțință. Părul nu e mare lucru când arăți ca Nefertiti. Nu avea nevoie de machiaj, produse cosmetice, bijuterii sau haine scumpe, astfel că situația ei finanțiară, principiile ei politice și cele estetice erau – la fix! – perfect armonizate. Accesorile nu făceau decât să-o încurce, iar printre ele se numără, aveam eu senzația la vremea aceea, și puștoaica de șapte ani cu față de cal care-o ținea de mână. Când m-am uitat la Tracey, am diagnosticat pe loc problema opusă: mama ei era albă, obeză, plină de acnee. Avea părul rar, blond, strâns tare la spate, într-un „lifting de Kilburn“, cum ar fi spus mama. Dar soluția era farmecul personal al lui Tracey: ea era cel mai remarcabil accesoriu al maică-sii. Aspectul celor două, deși nu era pe gustul mamei, mie mi se părea captivant: embleme, brățări și cercei de tinichea, totul presărat cu paiete, și adidași scumpi, din cei a căror existență mama n-o accepta în ruptul capului – „Aia nu e încălcămintă“. Însă, în ciuda aparențelor, nu era mare deosebire între familiile noastre. Stăteam și una și alta în blocuri de-ale municipalității, nici una din familii nu primea ajutor social. (O chestiune de mândrie în cazul mamei, un motiv de revoltă în cazul mamei lui Tracey: încercase de multe ori – fără succes – să „iau pentru handicap“.) După părerea mamei, tocmai aceste asemănări de suprafață dădeau atât de multă greutate chestiunilor de gust. Ea se îmbrăca pentru un viitor care încă nu se

anunța, dar pe care-l aştepta. Așa era rostul pantalonilor albi, simpli, de in, al tricoului breton, în dungi albe cu albastru, al espadrilelor zdrențuite, al capului ei sobru și frumos tipic african – totul aşa de simplu, de reținut, într-o totală disonanță cu spiritul timpului și al locului. Într-o bună zi aveam să „plecăm de aici“, ea avea să-și termine studiile, să adopte cu adevărat stilul și stângist, poate chiar să ajungă să fie pomenită alături de Angela Davis și Gloria Steinem... Încălcărilor cu tălpi din fibre naturale făceau parte din această vizuire îndrăzneață, indicau discret aceste concepte mai alese. Eu eram un accesoriu doar în sensul că, prin însăși simplitatea mea, sugeram o admirabilă cumpătare maternă, căci se considera de prost gust – în cercurile la care aspira mama – să-ți îmbraci fata ca pe o târfuliță. Pe de altă parte, Tracey era, fără urmă de rușine, aspirația și avatarul mamei sale, singura ei bucurie, cu fundițele acelea galbene încântătoare, cu fusta stridentă cu multe volane și cu o bluză scurtă care dezvelea câțiva centimetri de burtică de copil de culoare maro-nucă; atunci când ne-am înghesuit în ele în pasajul îngust, populat cu mame și fiice care intrau în biserică, m-am uitat cu interes cum mama lui Tracey își împingea fiica înaintea ei – și în fața noastră – folosindu-și corpul drept obstacol, carne de pe brațe i se legăna în timp ce ne ținea în urma ei, până când a ajuns la cursul de dans al domnișoarei Isabel, cu mândria și teama zugrăvite pe față, gata să-și lase un timp prețioasa încărcătură în grija altora. Atitudinea mamei mele, prin comparație, era de o servitute istovită, semiironică, ei i se părea ridicol cursul de dans, avea altceva mai bun de făcut. După

Respect pentru oameni săraci
încă vreo câteva sămbete – în care a stat împrăștiată pe unul din scaunele de plastic însirate de-a lungul perețelui din stânga, reușind cu greu să-și rețină disprețul față de tot acel exercițiu –, a intervenit o schimbare și a luat tata frâiele. Am așteptat în zadar să le ia și tatăl lui Tracey. Până la urmă s-a dovedit – cum mama bănuise imediat – că nu exista „tatăl lui Tracey“, cel puțin nu în sensul conventional, conjugal. Iar asta era un alt exemplu de prost gust.

DOI

Acum vreau să descriu biserică și pe domnișoara Isabel. O clădire nepretențioasă din secolul al XIX-lea, cu fațada acoperită cu pietre mari, nisipii, nu foarte diferite de lambriul ieftin cu care erau placate casele rău famate – deși nu se poate să fi fost aşa – și cu o turlă acătării, ascuțită, deasupra unui interior simplu, ca dintr-o sură. Se numea Sfântul Cristofor. Semăna ca două picături de apă cu biserică pe care o făceam noi cu degetele când cântam:

*Uite biserică
Uite turla
Deschide ușile
E toată lumea.*

Vitraliile spuneau povestea Sfântului Cristofor, care l-a trecut pe pruncul Iisus de pe un mal al râului pe celălalt purtându-l pe umeri. Erau prost realizate: sfântul părea schilod, ciung. Fereastra inițială fusese bombardată în timpul războiului. Vizavi de Sfântul Cristofor era un bloc înalt, cu o reputație proastă, și aici locuia Tracey. (Al meu era mai frumos, cu mai puține etaje, pe

Respiră strada următoare.) Construit în anii '60, înlocuia un șir de case victoriene distruse de același bombardament care afectase și biserică, dar aici se termina legătura dintre cele două clădiri. Întrucât nu reușise să atragă locatarii de vizavi în oastea lui Iisus, biserică luase pragmatica decizie de a se extinde în alte domenii: ore de joacă pentru copiii mici, limba engleză pentru străini, cursuri de conducere auto. Acestea erau cele mai apreciate și aveau deja o anume tradiție, dar cursul de dans de sămbăta dimineață era o nouă adăugire, și nimeni nu prea știa cu ce se mănâncă. Cursul în sine costa două lire cincizeci, dar umbla un zvon printre mame legat de prețul încălțărilor speciale, o femeie auzise ceva de trei lire, o alta de șapte, cutare jura că nu le poți cumpăra decât de la Freed, din Covent Garden, unde îți luau zece lire fără să crâcnești – și apoi care era treaba cu stepul și „modernul“? Putea fi folosită încălțămîntea de balet la dansul modern? Ce însemna „modern“, de fapt? Nu aveai pe cine întreba, nimeni nu mai trecuse prin asta. Erau puține mamele atipice care să fie împinse de curiozitatea de a suna la numărul de pe anunțurile publicitare prinse pe copaci din zonă. Multe fete care ar fi putut ajunge dansatoare bune nu au trecut niciodată strada, de teama anunțului publicitar.

Mama era atipică: pe ea nu o speriau anunțurile publicitare. Ea avea un instinct extraordinar față de moravurile specifice clasei mijlocii. De exemplu, știa că la talcioc – în ciuda numelui deloc promițător – găseai oameni mai de calitate, precum și cărțile lor broșate, ediții vechi de la Penguin, uneori de Orwell, fostele lor cutiuțe de medicamente din porțelan, vasele

de lut din Cornwall sparte și roțile de olărit abandonate. Aveam apartamentul plin de asemenea nimicuri. Noi nu aveam flori de plastic lucitoare de la așa-zisa rouă și nici bibelouri de cristal. Toate acestea făceau parte din plan. Chiar și lucrurile pe care le uram – de exemplu, espadrilele mamei – de obicei se dovedeau atractive în ochii celor pe care încercam să-i atragem, și am învățat să nu mă mai îndoiesc de metodele ei, nici chiar când mă umpleau de rușine. Cu o săptămână înainte de începerea cursurilor, am auzit-o luându-și tonul pretențios al celor din clasa superioară în chici-netă, dar când a închis telefonul, aflase toate răspunsurile: cinci lire încălțămîntea de balet – dacă mergeai la mall, nu în oraș – și cu pantofii de step nu era nici o grabă. Încălțămîntea de balet putea fi folosită la dansul modern. Ce însemna modern? Nu întrebăse. Juca fără probleme rolul părintelui preocupat, dar îl refuza pe cel al părintelui ignorant.

Tata a fost însărcinat să cumpere încălțămîntea. Rozul pielii s-a dovedit a avea o nuanță mai deschisă decât sperasem eu, părea burtica unei pisicuțe, talpa era gri murdar ca limba de pisică și nu avea panglici roz de satin pe care să le petreci în jurul gleznelor, nu, doar o bandă amărâtă de elastic, pe care o cususe tata cu mâna lui. Am fost foarte abătută din cauza asta. Dar poate că erau, la fel ca espadrilele, „simple“ dinadins, cum o cerea bunul-gust? M-am putut agăța de ideea asta până în momentul în care, după ce am intrat pe hol, ni s-a spus să ne schimbăm cu hainele de dans lângă scaunele de plastic și apoi să mergem la peretele opus, la bară. Aproape toată lumea avea încălțămîntea

roz de satin, nu pe cea de piele roz pal ca de purcel cu care mă procopisem eu, iar unele fete – despre care știam că trăiau din ajutorul social, sau fără tați, sau și una, și alta – aveau balerini cu panglici lungi de satin petrecute în jurul gleznelor. Tracey, care stătea lângă mine, cu piciorul stâng în mâna mamei ei, le avea pe amândouă – încălțămîntea roz-închis din satin cu panglicile petrecute – și, în plus, un tutu complet, posibilitate pe care n-o luase nimeni în calcul, ca și când nu te-ai gândi să te duci la prima lecție de înot cu costumul de baie. Domnișoara Isabel avea o față blândă și prietenoasă, dar era bătrână, avea poate patruzeci și cinci de ani. Era o dezamăgire. Solidă, semănând mai degrabă cu o nevastă de fermier decât cu o balerină, era din cap și până în picioare numai roz și galben. Avea părul galben, nu blond, galben-canar. Avea pielea foarte roz, roz-carne-vie, acum când mă gândesc, probabil că suferea de acnee rozacee. Avea costumul de balet roz, pantalonii de trening erau roz, cardiganul de balet era din mohair roz – totuși, încălțămîntea de mătase era galbenă, în nuanță părului. Și asta m-a supărat. Nu pomenise nimici nimic de galben! Lângă ea, în colț, era un bărbat foarte bătrân, alb, cu o pălărie moale de fetru, care cânta la o pianină „Night and Day“, un cântec care îmi plăcea la nebunie și pe care am fost mândră că l-am recunoscut. Știam cântecele vechi de la tata, al cărui tată fusese un entuziast cântăreț prin puburi, genul de om – sau cel puțin aşa credea tata – ale cărui porniri infracționale mărunte reprezentau, măcar în parte, un instinct creator nelăsat să se dezvolte. Pianistul se numea domnul Booth. Fredonam din răsputeri pe

melodie, punând mult vibrato în lălăiala mea, sperând să mă audă cineva. Cântam mai bine decât dansam – de fapt, nu dansam deloc –, deși mă mândream prea tare cu vocea mea, într-un fel care știam că mamei i se părea nesuferit. Cântam fără efort, însă lucrurile pe care femeile le făceau fără efort nu o impresionau pe mama cătuși de puțin. După părerea ei, aşa ar fi trebuit să fii mândră și că respiri, că mergi sau naști.

Mamele noastre ne ajutau să ne menținem echilibrul, ne serveau drept scăunele pentru picioare. Le puneam o mână pe umeri și un picior pe genunchii îndoiați. În momentul acela, corpul meu era în mâinile mamei – mă ridică, mă legă, mă fixă și mă aranja, mă curăță de scame –, dar eu eram cu gândul la Tracey și la tălpile balerinilor ei, pe care acum vedeam cuvântul „Freed“ imprimat vizibil pe piele. Bolțile tălpilor ei erau ca două păsări colibri în zbor, curbate până trasau un cerc. Tălpile mele, pătrăoase și plate, păreau să scrâșnească ori de câte ori treceau de la o poziție la alta. Mă simțeam ca un bebeluș care pune piese de lemn într-o serie de unghiuri drepte. „Flutură, flutură, flutură“, spunea Isabel, „da, superb, Tracey.“ Complimentele o făceau pe Tracey să dea capul pe spate și să-și lăbărțeze groaznic nasul ca de purcel. În afara de asta, era întruchiparea perfecției, mă gândeam eu fermecată. Mama ei părea și ea la fel de îndrăgostită, seriozitatea cu care trata cursurile acelea fiind din partea ei singura manifestare a ceea ce acum am numi „parenting“. Venea la cursuri mai des decât oricare altă mamă și, cât timp era acolo, rareori își lua privirea de la picioarele fiicei sale. Mama era mereu atentă la altceva. Nu putea să stea niciodată pur

Reșipă simplu locului și să aştepte să treacă timpul, trebuie să învețe ea ceva. Se putea să ajungă la începutul cursului cu, să zicem, *The Black Jacobins* în mâna, iar când mă duceam s-o rog să-mi schimbe încălțămîntea de balet cu cea pentru step, ea deja citise o sută de pagini. Mai târziu, când a luat tata frâiele, el fie dormea, fie „mergea la o plimbare“, eufemismul părintesc pentru „fumatul în curtea bisericii“.

În această fază de început, eu și Tracey nu eram nici prietene, nici adversare, nici măcar cunoștințe: abia ne vorbeam. Totuși, eram mereu conștiente una de celalăță, o chingă invizibilă era întinsă între noi, unindu-ne și împiedicându-ne să ne rătăcim prea mult în relațiile cu celelalte. Teoretic, eu vorbeam mai mult cu Lily Bingham, cu care eram colegă de școală, pe când omul de încredere al lui Tracey era trista și venerabilă Danika Babić, cu ciorapii rupti și accentul bolovănos, care locuia pe același corridor cu Tracey. Dar, deși chicoteam și glumeam cu fetele acestea albe în timpul cursului, dându-le tot dreptul să presupună că ele erau centrul atenției noastre, principala noastră preocupare – că le eram bune prietene, așa cum lăsam impresia –, imediat ce venea pauza de masă, în care mâncam dovleac și biscuiți, eu și Tracey ne aşezam una lângă celalăță, de fiecare dată, era aproape un gest inconștient, două bucățele de fier atrase de un magnet.

S-a dovedit că și Tracey era la fel de curioasă în legătură cu familia mea cum eram și eu în legătură cu a ei și argumenta, cu o anume autoritate, că în privința noastră lucrurile erau „anapoda“. I-am ascultat teoria

într-o pauză, în timp ce înmormântau biscuitul în dovleacul portocaliu.

– La toți ceilalți e tatăl, a spus ea; deoarece știam că era mai mult sau mai puțin exact, nu-mi trecea nici o replică prin minte. Când tatăl tău e alb înseamnă..., a continuat Tracey, dar în momentul acela Lily Bingham a apărut și s-a oprit lângă noi, așa că n-am aflat niciodată ce înseamnă când tatăl tău e alb.

Lily era desirată, cu treizeci de centimetri mai înaltă decât toate celelalte fete. Avea părul lung, blond, perfect drept, obrajii rozalii și o fire veselă și deschisă care ni se părea și mie, și lui Tracey consecința directă a locuirii în casa de sine stătătoare de pe Exeter Road, nr. 29, unde fusesem invitată de curând și-i raportasem înfoțată lui Tracey – care nu fusese niciodată acolo – despre grădina privată, borcanul uriaș de dulceață plin cu „mărunțiș“ și ceasul Swatch mare cât un stat de om care atârnă pe un perete din dormitor. Erau, prin urmare, lucruri pe care nu le puteai discuta de față cu Lily Bingham, iar acum Tracey a închis gura, a împuns aerul cu nasul și a străbătut camera ca să-i ceară mamei ei încălțămîntea de balet.